

FRIEZEN WEIGEREN ATOOMSTROOM

Johan van der Wal

'We willen onze kinderen recht in de ogen kunnen zien. We willen hen een toekomst geven. We weten best, dat de wereld door ons niet verandert. We zijn echt geen nationale helden. We zijn klein en onbeduidend. Wat wij doen heeft niets te betekenen. Maar we doen tenminste iets'.

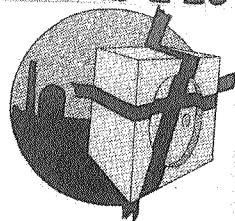
Akky van der Veer uit het Friese Marssum noteerde dit op 30 augustus '81 in haar dagboek, waarvan fragmenten werden gepubliceerd in het Friese opinieblad 'De Nije'. Vijf dagen eerder verbrak het Provinciaal Elektriciteitsbedrijf in Friesland de stroomaansluiting met de boerderij die zij met echtgenoot Henk Kuiper en hun drie kinderen bewoont. Vanaf die dag moest het gezin de avonden noodgedwongen bij kaarslicht doorbrengen. Ook tv-kijken, radio luisteren, stofzuigen en al die andere dingen waar elektriciteit voor nodig is, waren voortaan taboe.

De Marssumers haalden zich dit lot zelf op de hals, omdat ze al sinds februari '81 weigeren te betalen voor door het PEB geleverde 'atoomstroom', opgewekt door de kerncentrale bij Dodewaard. Ze bleven niet de enige Friezen die op die wijze protesteren tegen kernenergie. Nadat de Kuipers de publiciteit haalden doordat het PEB hen afsloot, sloten zo'n 700 andere 'atoomstroom-weigeraars' in Friesland zich bij hen aan.

Waarom op deze wijze aktievoeren?

Akky: 'Via het PEB bezit Friesland 15 van de 570 aandelen in het GKN-project. Dat is de Gemeenschappelijke Kernenergiecentrale Nederland in Arnhem, het bedrijf dat de kernenergie bij Dodewaard exploiteert. Wij vinden dat die centrale dicht moet. Daar voeren we de drie nu zo langzamerhand wel

FRIEZEN WEIGEREN ATOOMSTROOM

WEIGERFEEST

MUZIEK VAN

Pyt Jon Sikkema
Jarje
Doede Veeman
Wim Beekers
en Cees Bouma
Sido Martens Band

SPREKERS

Joh. Spijksma
Leen Schoter
Douwe Beimh
Hendrik ten Hoeve
Roel Vogelzang
Jaap Molenaar
Wouter v.d. Horst

MANIFESTATIE

DONDERDAG 15 APRIL

SALEN SCHAAP LEEUWARDEN

AANVANG: ACHT UUR

TOEGANG: EEN TIENTJE

ORGANISATIE:

KOÖRDINATIEGROEP WEIGER ATOOMSTROOM

Sekretariaat: Hege Wier 6, Goënga
05150-21608

bekende bezwaren voor aan: kernenergie is erg gevaarlijk, als je ziet hoeveel ongelukken en bijna-rampen er mee gebeuren. Er bestaat geen afdoende oplossing voor het radio-actieve afval dat uit zulke installaties komt. En tenslotte bestaat er een duidelijke koppeling tussen kernenergie en kernwapens. Met opwerkingsprodukten als plutonium zijn immers vrij goedkoop atoombommen te fabriceren. Daarom moet Dodewaard dicht. Als Friesland zich als eerste aandeelhouder uit de GKN zou terugtrekken, zou ons doel bereikt zijn. Daarvoor voeren we met elkaar deze aktie'.

Waarom doen jullie dat niet met bijv. de giro-blauw aktie?

Henk: 'Die wijze van protesteren past niet zo bij ons. Giro-blauw komt in feite neer op wat pesterij, en uiteindelijk betaal je toch, ook al doe je het in twee gedeelten. Daarom hebben we besloten om gewoon betaling te weigeren van het deel van de stroomnota dat overeenkomt met het Friese aandeel in Dodewaard. Het automatisme waarmee je als stroomverbruiker tegen wil en dank gedwongen wordt aan kernenergie mee te betalen, staat ons tegen. We willen niet ongevraagd medeplichtig gemaakt worden aan iets dat misschien het einde van deze wereld kan betekenen. Daar bedanken we voor'.

Sloot het PEB jullie onmiddellijk af?

Akky: 'Nee dat heeft een half jaar geduurd. We hebben ons besluit direkt per brief aan het bedrijf laten weten. Eerst gebeurde er een hele tijd niet meer dan dat er betalingsherinneringen gestuurd werden. Pas in de zomer kwam er een inkasseur voor de paar gulden waar het in feite om ging. Hij vertelde dat we er beslist gedonder mee zouden krijgen. In augustus was het zover. Ik was

alleen thuis, en heb eerst nog telefonisch overleg met Henk gevoerd. Ook met het PEB trouwens. De monteurs zaten ondertussen achter koffie met koek te wachten. Maar wij hielden voet bij stuk, en het PEB ook. Toen moest de stop er wel uit.'

Afsluiting

En toen zaten jullie in het donker.

Henk: 'Ja, en toen kwam de zaak goed op gang. Tot dat moment wisten maar weinig mensen waar we mee bezig waren, we hadden daar ook geen ruchtbaarheid aan gegeven. Maar toen we eenmaal afgesloten waren kregen de kranten natuurlijk lucht van de zaak. We hebben een advocaat genomen, mr. Evert Jan Rotshuizen uit Wieuwerd, waar we een enorme steun aan kregen en nog hebben. Het PEB heeft bijv. achterwege gelaten om met ons in dialoog te gaan. Ze beschouwen ons als gewone wanbetalers. Via Rotshuizen raakten we in september toch met het bedrijf in gesprek. We hebben de mensen duidelijk gemaakt dat we best die 2,7% willen betalen, als dat bedrag maar gebruikt zal worden voor opwekking van veilige energie. Maar hoe we ook praatten, alles wat we naar voren brachten werd afgewezen. Het PEB vond dat het om een politieke beslissing ging, die alleen door Gedeputeerde Staten genomen kan worden. Gedeputeerde Spiekhout, de man die energiezaken beheert, noemde in een gesprek met ons kernenergie zelfs een zegen voor de mensheid, en verweet ons onverantwoordelijkheid tegenover onze kinderen. Op dat moment hebben we tegen elkaar gezegd: en nú gaan we door'. De Kuipers besloten samen met hun raadsman de zaak aan de rechter voor te leggen. Ze formuleerden drie eisen: a. erkenning van hun gewetensbezwaar tegen kernenergie

en daaraan gekoppeld het recht om hun 2,7% in een fonds te mogen storten van waaruit toepassing van en onderzoek naar veiliger energie zal plaatsvinden; b. de afsluiting die het PEB bij hen pleegde moet tot een onrechtmatige daad verklaard worden, en c. alle PEB-afnemers met dezelfde bezwaren tegen kernenergie moeten het recht krijgen op erkenning daarvan, en dus ook hun 2,7% in een fonds als onder a. genoemd mogen storten. Bij dat laatste denken Akky en Henk aan 57% van alle PEB-klanten, omdat uit het in aug. '81 gehouden opinie-onderzoek 'Kiezen in Nederland' is gebleken dat 57% van de Nederlandse - dus ook van de Friese -bevolking beslist tégen kernenergie is. Omdat het PEB 188.000 'klanten' heeft, betekent dat - met een verwijzing naar de resultaten van het opinie-onderzoek - dat het daarbij om 57% van 188.000 oftewel 100.000 mensen gaat. Als die 100.000 allemaal hun 2,7% in een apart fonds zouden storten, zou dat bij een gemiddelde bijdrage van f 25,- per persoon per jaar betekenen dat er jaarlijks een bedrag van zo'n 2,5 miljoen gulden voor toepassing van en onderzoek naar veilige energievormen beschikbaar komt.

Hoe dacht de rechter daarover?

Henk: 'Tijdens het kort geding dat we tegen de provincie aanspanden, bleek de rechter er niet uit te komen. Hij raadde ons aan een civiele procedure in te stellen. Totdat daarin een uitspraak is gekomen, moet het PEB ons weer stroom leveren. Tot zolang ook mogen we onze 2,7% op een aparte rekening storten. Op dezelfde dag dat ons kort geding werd gehouden, 6 december, kregen we onze aansluiting weer terug. De civiele procedure gaat binnenkort van start. Op 6 december werd tevens bekend, dat 150 ande-

re Friezen óók onze keuze hadden gemaakt. Dat aantal is nu uitgegroeid tot zo'n 700, en iedere dag komen er nog mensen bij'.

KWA

Rond de kerst van het vorige jaar werd duidelijk dat de aktie dusdanige vormen begon aan te nemen dat koördinatie broodnodig was. Een aantal Friezen stak de koppen bij elkaar, en er werd besloten een koördinatiegroep te vormen om de aktie enigszins te begeleiden. In iedere gemeente funktioneert nu een kontakt-persoon, waarbij men voor advies ed. terecht kan. De Koördinatiegroep Weiger.Atoomstroom - kortweg KWA - vervaardigde een aantal informatiefolders, waarin precies staat hoe men mee kan doen. Ook affiches, buttons en ander aktiemateriaal kwam tot stand. Alle weigeraars zijn nauwkeurig geregistreerd, zodat er altijd bijgesprongen kan worden als de noodzaak zich daartoe aandient. Want het is duidelijk dat alle weigeraars als een zwaard van Damocles afsluiting door het PEB boven het hoofd hangt. Tot het moment waarop dit artikel werd geschreven -begin april - is het bedrijf daar nog niet toe over gegaan, maar de verwachting is dat dat zeker zal gebeuren. Het PEB beschouwt de weigeraars immers nog steeds als wanbetalers, en kan met een beroep op de leveringsvoorwaarden met alle recht bij hen de knop omdraaien. De uitkomst van de civiele procedure die de Kuipers hebben ingesteld, kan wat dat betreft bepalend worden. De KWA adviseert de mensen om bij het eerste dreigen met afsluiting een AROB-procedure bij de Raad van State in te stellen. Ook daarvoor is een informatiestencil beschikbaar. Zo'n 50 weigeraars protesteren op dit moment zo tegen de PEB-dreigementen. Uitslagen daarvan zijn evenwel nog niet bekend.

Henk Kuiper en Akky van der Veer

Hebben de weigeraars reële verwachtingen van hun aktie?

Henk: 'Onze voornaamste eis is de terugtrekking van Friesland uit de GKN. Natuurlijk hopen we dat die eis tenslotte ingewilligd zal worden. Tot nog toe is alleen van Amsterdam bekend dat die stad - een grote GKN-aandeelhouder - er wel uit wil stappen. Enkele andere grote steden willen ook wel, maar zijn niet direkt in de GKN vertegenwoordigd. Het uitreden van Friesland zou daarom een enorme stimulans voor de andere goedwillende aandeelhouders kunnen betekenen. Als de meerderheid van de grote steden, provincies en elektriciteitsbedrijven die samen de GKN bezitten ermee stoppen, moet Dodewaard wel dicht. Daar sturen we met z'n allen op aan, en daarom moeten we druk op de ketel houden'.

Verdere aktie

Heb je het idee dat jullie sterk staan?

Akky: 'In het begin waren we maar samen. We kregen gelukkig hulp van Dr. Cees Zijlstra uit Sneek, PvdA-tweede kamerlid. Hij is deskundig op energiegebied en heeft ons geholpen voor het kort geding alles op een rijtje te zetten. Veel steun kregen we ook van Dr. Wim Smit uit Enschede, die in

'73 op dezelfde gronden weigerde de Kalkarheffing te betalen. Daar had hij ook over geprocedeerd, en hij heeft onze advokaat de stukken daarvan in laten zien. We zijn nu met ca. 700 mensen en hebben met z'n allen steun van allerlei deskundigen. Wat dat betreft geloof ik dus wel, dat we sterk staan.' Wat de politieke kant van de zaak betreft, lijkt de aktie geen meerderheid in de Friese Staten te hebben. D'66-statenlid Leen Schotel diende op 24 februari een motie in waarvan de strekking luidde, dat alle weigeraars het recht moeten hebben hun 2,7% in eenzelfde fonds als de Kuipers te mogen storten. Met 23 tegen 30 stemmen werd die motie verworpen. De progressieve minderheid is er na de jongste verkiezingen alleen maar kleiner op geworden. De KWA is nu bezig plaatselijke groepen plaatselijke kernenergiegezinde statenleden te laten adopteren, om die via het geven van de juiste informatie tot het maken van een draai in hun richting te bewegen. Als de nieuwe Friese Staten geïnstalleerd zijn, zullen ongetwijfeld opnieuw moties ingediend worden om een algemeen 2,7%-fonds in het leven te roepen, en om de provincie te bewegen uit de GKN te treden. De KWA heeft zelf alvast een 2,7%-fonds ingesteld, waarin al een aanzienlijk bedrag door de weigeraars is gestort. Dat fonds kan de provincie direkt overnemen als ze zelf tot instelling ervan mocht besluiten, zo vindt de KWA. De weigeraars wachten tot zolang af, en proberen tegelijkertijd het vuur heet te houden. Op 15 april is met veel sukses in Leeuwarden een 'Weigerfeest' gevierd, waar verschillende sprekers - ook uit de Friese politiek - zich hebben gevoerd. Verschillende Friese artiesten traden er gratis op. Met de opbrengst van het feest wordt verder aktie gevoerd, een deel ervan is gestort in een garantie-

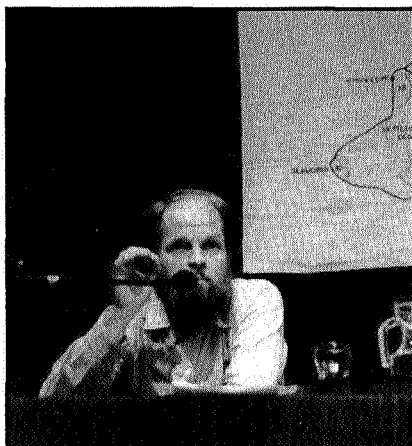
fonds voor Akky en Henk Kuiper. Mochten zij nl. veroordeeld worden tot de kosten van hun civiele procedure, dan zou dat een fikse financiële aderlating voor hen betekenen. Ook verschillende partikulieren hebben zich voor dat doel voor een bepaald bedrag garant gesteld. De aktie loopt nu, na het initiatief van de Kuipers, al meer dan een jaar.

Hebben jullie het gevoel dat je een massabeweging op gang gebracht hebt?

Akky: 'We zijn erg blij met de wijze waarop ons idee is aangeslagen. Maar toch zien we uit naar het moment dat alles achter de rug zal zijn. Persoonlijk staan we nog steeds onder druk, wat zich natuurlijk ook in ons gezin aftekent. Onze andere bezigheden gaan vanzelf ook door, maar atoomstroom is nu eenmaal een onderwerp waar bij ons thuis veel over gesproken wordt, al langer dan een jaar. Toch zullen we er wel doorkomen, dat zal wel moeten want we strijden tenslotte voor een leefbare toekomst. Voor onszelf, voor onze kinderen en voor andermans kinderen. Dat is ons wel wat waard!'

Drentse weigering in 1973

Zijn de Kuipers de Friese pioniers waar het gaat om aktie tegen kernenergie die in eigen huis gevoerd kan worden, al in 1973 deed zich een soortgelijk geval voor in Drente. Wim Smit, destijds woonachtig in het Noorddrentse dorpje Ide, weigerde toen de zg. Kalkarheffing te voldoen - een toeslag van 3% op de elektriciteitsrekening bestemd voor ontwikkeling van de snelle kweekreaktor bij Kalkar. Onmiddellijk na de eerste nota van het Elektriciteitsbedrijf van Groningen en Drente (EGD) waarop die toeslag prijkte, schreef Smit een brief naar het bedrijf waarin hij verklaarde op principiële

Roel Vogelzang (PPR) tijdens het Weigerfeest

gronden besloten te hebben de heffing niet te betalen. Smit: 'Ik heb het EGD te kennen gegeven vérgaande bezwaren te hebben tegen opwekking en verbruik van kernenergie. Het bedrag van f 1,02 waar het om ging betaalde ik niet, omdat ik via mijn studie - ik ben fysikus - er genoeg van te weten was gekomen om dáárvoor te bedanken. Kernenergie brengt grote gevaren met zich mee, niet alleen in de huidige situatie maar vooral ook in de toekomst. Ik wou niet de verantwoordelijkheid op me nemen, daaraan mee te werken door de Kalkarheffing te betalen. Liever zag ik dat van dat bedrag onderzoek naar alternatieve veiliger bronnen zou worden verricht. Het was voor mij een weloverwogen besluit.'

Haalde je brief wat uit?

'Ja, afsluiting. Niet direkt, want aanvankelijk kreeg ik geen antwoord. Wél werd me duidelijk dat het kiezen werd tussen mee-

doen en afgesloten worden. Na een paar maanden gebeurde dat laatste inderdaad. Ik heb het bedrijf nog verzocht om ermee te wachten totdat het provinciaal bestuur de zaak behandeld had, maar daar ging men niet op in. Inmiddels had ik een advocaat in de arm genomen en heb ik in kort geding tegen het bedrijf geprocedeerd. En dat won ik! Dezelfde dag nog kwam men de aansluiting herstellen. Maar het elektriciteitsbedrijf ging in hoger beroep bij het Leeuwarder Hof en kreeg gedaan dat het vonnis van het kort geding nietig werd verklaard. Ik ben toen nog wel in kassatie gegaan bij de Hoge Raad, maar die bevestigde helaas de uitspraak van de Leeuwarder rechtbank. Intussen klonken er meer geluiden op om een 'potje' in te stellen voor principiële tegenstanders van kernenergie, en toen het ministerie van Economische Zaken eveneens een advies in die richting deed, kwam dat er inderdaad. Met het bedrag dat er in terecht kwam, wordt onderzoek naar alternatieve energie gedaan. Dat moest ook wel, want intussen hadden overal in het land medestanders mijn voorbeeld gevolgd. Daarbij was om. Saartje Burgerhart van de Volkskrant, die het voorrecht had van haar ervaringen rechtstreeks aan de lezers verslag te kunnen doen. De moraal van het hele verhaal is eigenlijk, dat ik juridisch een nederlaag heb geleden, maar tegelijkertijd een politieke overwinning heb behaald. Ik hoop van harte dat de familie Kuiper eveneens zal winnen, want het gaat om een goede zaak.'